

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Institut mezioborových studií Brno

**Agresivita mládeže jako problém současné
společnosti, příčiny a východiska řešení**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Andrea Lásková

Vypracoval:

Jakub Chupík

Brno 2005

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Agresivita mládeže jako problém současné společnosti, příčiny a východiska řešení“ zpracoval samostatně a použil jen literaturu uvedenou v seznamu literatury, který je v seznamu uveden.

.....
Jakub Chupík

Poděkování

Děkuji Mgr. Andree Láskové za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěl poděkovat svým rodičům za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytli při zpracování mé bakalářské práce, a kterých si nesmírně vážím.

Brno, 9.května 2005

Jakub Chupík

OBSAH

ÚVOD	1
1. AGRESIVITA	3
1.1 Typy agrese	4
1.2 Teorie agrese	5
1.3 Typy násilníka	6
1.3.1 Emocionálně reaktivní typ	6
1.3.2 Instrumentální typ	7
1.3.3 Nadměrně kontrolující typ	7
1.3.4 Typ mající potěšení z krutosti	7
2. MOŽNÉ PŘÍČINY KRIMINALITY	8
2.1 Rodina a výchova	8
2.2 Některé charakteristické rysy trestné činnosti dětí a mládeže	10
2.3 Sociální podmínky	11
3. TRESTNÁ ČINNOST	12
3.1 Vraždy	12
3.2 Vybrané násilné činy	12
3.2.1 Únos	12
3.2.2 Loupež	13
3.2.3 Násilí na veřejném činiteli	13
3.2.4 Ublížení na zdraví	13
3.2.5 Rvačka	13
3.2.6 Násilí a vyhrožování proti skupině obyvatel	13
3.2.7 Vydírání	14
3.2.8 Omezování a zbavení osobní svobody	14
3.2.9 Porušování domovní svobody	14
3.2.10 Neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru	14
3.2.11 Týrání svěřené osoby	14
3.3 Vybrané mravnostní činy	15
3.3.1 Znásilnění	15
3.3.2 Pohlavní zneužívání	15
3.4 Vybrané majetkové činy.	15
3.4.1 Poškozování cizí věci	15
3.5 Vybrané ostatní kriminální činy	15
3.5.1 Výtržnictví	15
3.5.2 Sprejerství	16

3.5.3	Požáry a výbuchy	16
3.6	Vybraná zbývající kriminalita	16
3.6.1	Týrání zvířat	16
3.6.2	Hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení	16
3.6.3	Podněcování k národnostní a rasové nenávisti	16
3.6.4	Podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka	17
4.	ANALÝZA PŘEHLEDŮ TRESTNÉ ČINNOSTI	18
4.1	Analýza jednotlivých skupin trestných činů	18
4.1.1	Analýza vražd	18
4.1.2	Analýza vybraných násilných činů	19
4.1.3	Analýza vybraných mravnostních činů	20
4.1.4	Analýza vybraných majetkových činů	21
4.1.5	Analýza vybraných ostatních kriminálních činů	22
4.1.6	Analýza vybrané zbývající kriminality	23
4.2	Analýza všech trestných činů vyznačujících se agresivitou	25
5.	PŘÍKLADY NÁSILNÉ TRESTNÉ ČINNOSTI A SLEDOVANÝCH SKUPIN TRESTNÝCH ČINŮ VYZNAČUJÍCÍCH SE AGRESIVITOU	28
	ZÁVĚR	31
	Resumé	33
	Literatura a prameny	34

ÚVOD

„Ta dnešní mládež“. Slova která tak často slýcháváme z úst převážně starší generace. Mají však tato slova daleko hlubší význam, nebo je to jen fráze, kterou tito lidé používají na důkaz toho, že jsou si již vědomi svého věku a jsou smíření s tím, že již nejsou nejmladší?

Pojďme se na význam těchto slov podívat trochu blíže. Tomuto postoji se nemůžeme divit, neboť média nám až příliš často předkládají hrůzný obraz o naší mládeži, která si kupuje cigarety a alkohol a bere drogy. V lepším případě jsou nám předkládány statistiky činů, páchaných dětmi a ozývají se hlasy, že by bylo třeba snížit hranici trestní odpovědnosti. V horším případě jsou nám do nejmenších detailů líčeny ty nejhorší trestné činy, jakými jsou např. loupeže a vraždy, přepadení babičky malým chlapcem, nebo např. sexuální zneužití a posléze zavraždění malé holčičky. Avšak i ti, kteří si jsou vědomi faktu, že média často „dělají z komára velblouda“, asi mohou jen těžko přehlížet to, co vidí na vlastní oči - chování mládeže na veřejnosti, její vulgární projev, absenci soudnosti, drzost a vulgaritu na reakci vůči jejich chování.

Situace se příliš nezmění, podíváme-li se na „výtvory“ naší mládeže. Její tvořivá činnost se projevuje karikaturami na školních záchodcích, grafitti a nesmyslnými tagy na fasádách pokud možno nově opravených domů, posprejovanými vozy veřejné dopravy, ničením zastávek a dalšího, nejen veřejného majetku, ale dokonce i toho, který byl pro ni navržen a určen.

Až příliš často se stáváme svědky bouřlivých projevů sportovních fanoušků, zejména pak fotbalových, jejichž hlavním a cílem jsou vzájemné potyčky, rvačky a pouliční bitky, které mnohdy končí nekontrolovatelným ničením majetku a těžkými zraněními.

Aktuálním a často přetřásaným tématem současné doby je týrání. Jedná se nejen o týrání lidí, ale také zvířat. Často se sami sebe ptáme, co vede dotyčné jedince k jednání, které v některých případech končí dokonce i smrtí napadené oběti.

Tomuto obrazu také často nahrává pohled na dnešní rodinu, neboť rodina má výsadní postavení v utváření osobnosti dítěte. Ta ovlivňuje vývoj dítěte již od nejútlejšího věku a nejlépe uspokojovat jeho základní psychické potřeby, utváří model mezilidských vztahů, jenž budou dítě provázet a má mu dát pocit jistoty, která je tak nezbytná pro jeho zdravý a harmonický rozvoj. Výchova v rodině má hlavní význam při formování osobnosti člověka, neboť ho má naučit vztahu a úctě k základním principům a hodnotám. Pokud rodina tuto funkci neplní, jen těžko z ní může vyjít harmonicky rozvinutá lidská bytost. Pohled na to, jak dnešní mládež nakládá s volným časem, jaký vliv na ní zanechává škola a dojem celkového mravního a citového úpadku ji na kráse moc nepřidává.

Tyto projevy dnešní mládeže mají většinou jednoho společného jmenovatele – agresivitu. Téma agresivity se dnes jeví jako velmi aktuální. Třebaže je často zmiňované, převážná většina populace má o tomto jevu a jeho příčinách velmi nejasné, a mnohdy i zkreslené představy.

Avšak je situace skutečně tak vážná? V této práci, která má pojednávat o agresivitě mládeže, bych se chtěl zaměřit na její nejsnáze vnímatelný společenský důsledek – trestnou činnost. Jedná se zejména o trestnou činnost, která se vyznačuje agresivními prvky chování a násilnou trestnou činností. Chtěl bych zjistit, do jaké míry jsou pravdivá tvrzení o růstu trestné činnosti mládeže a na kolik je tato situace vážná. Na základě současných dostupných poznatků o agresivním chování a jeho možných příčinách bych se rád věnoval sledování vývoje a trendu trestných činů mládeže, které jeví prvky agresivního chování.

Cílem mé bakalářské práce je vymezit trestné činy vyznačující se agresivitou, sledovat jejich vývoj za posledních 5 let ve vztahu k ostatním trestným činům a podat tak obraz o naší mládeži.

1. AGRESIVITA

Agresivita mládeže je problémem, který znepokojuje rodiče i učitele a vzbuzuje obavy v celé společnosti. Co je to agresivita ví asi každý z nás, avšak definice a názory odborníků jsou místy nejednotné. Většina moderních odborníků se nyní přiklání k názoru, že agresivita je jev značně složitý a na jeho vzniku se podílí jak faktory vnitřní, tak faktory společenské, tedy vnější. Agresivita zahrnuje četnou škálu projevů a záleží na tom, jakou dimenzi chceme ve své definici vyzdvihnout.

V devatenáctém století pronikl pojem agrese z latiny přes francouzštinu do politické teorie. Začátkem dvacátého století převzal tento pojem rakouský psychiatr a psycholog Alfred Adler. Ve dvacátých letech dvacátého století jej používal a v duchu své teorie vysvětloval český rodák, rakouský lékař, psycholog a zakladatel psychoanalýzy Sigmund Freud.

Agresivitou můžeme nazvat jakoukoliv záměrnou činnost, jejímž cílem je způsobit někomu nebo něčemu bolest, křivdu nebo škodu (Ranschburg, 1982). Jde tedy o násilný způsob dosahování cíle nebo destruktivní chování, směřující k fyzickému, slovnímu nebo symbolickému útoku vůči jinému jedinci či předmětu. V zásadě může mít agresivní jednání podobu:

- a) fyzického poškození jiné osoby (bolest, zranění)
- b) poškození majetku jiné osoby
- c) psychologického zranění jiné osoby (zesměšnění, urážení, zastrašování, vydírání...)

Nejčastěji se agresivní chování definuje jako chování zaměřené na poškození a ublížení jiné osobě. Je tedy rozhodující, jestli bylo agresivní chování vykonáno cílevědomě. Poškození jiné osoby způsobené náhodou nebo neopatrností není agrese. Je nutno přihlídnout na sociální normy v dané situaci. Proto se agresivní chování může s přihlédnutím k těmto souvislostem přesněji definovat jako chování, které se vyznačuje těmito znaky:

- poškozuje jinou osobu
- je záměrné
- porušuje situačně relevantní normy
- není motivované snahou pomoci dané osobě ani jinými prosociálními úmysly.

1.1 Typy agrese

Agrese bývá nejčastěji rozdělována na agresi instrumentální a emocionální (Čermák, 1999).

Instrumentální agrese je prostředkem, jak dosáhnout vnějšího cíle. Je-li při tom zraněna jiná osoba, pak jde o sekundární efekt. Instrumentální agrese je někdy považována za naučenou sociální techniku (Nakonečný, 1997)

Emocionální agrese (také zlostná, hněvivá nebo afektivní) je charakteristická přítomností silné negativní emoce, většinou hněvu a agrese není prostředkem, ale cílem sama o sobě. Emocionální agrese směřuje k poškozování, případně ničení svého objektu a má zřejmě pudový původ.

Tyranizování je nejčastěji charakterizováno jako opakované ubližování během určitého časového období s typickým znakem nerovnosti v síle (moci) tyрана a oběti, která způsobuje, že se oběť neumí vůči opakovaným útokům účinně bránit. Tyranizování nebývá doprovázeno zlostí jako agrese emocionální ani nemá instrumentální hodnotu pro dosažení cíle jako agrese instrumentální. Jde převážně o demonstrování moci a kontroly nad jinými a mnohdy ani nemá jiný smysl než pobavení agresora (agresorů) (Lovaš In: Výrost, Slaměník, 1997).

Někdy se uvádí také **Moyerova klasifikace**, která je založena na studiu zvířat a je podnětná i pro porozumění lidské agrese (Čermák, 1999). Obsahuje sedm různých druhů agrese:

1. Predátorská agrese je útočným chováním zvířete proti přirozené kořisti. Jde o mezi-druhový typ agrese.
2. Agrese mezi samci je vnitrodruhovou agresí sloužící k nastolení hierarchie ve skupině.
3. Agrese vyvolaná strachem se vyskytuje v situaci, která neumožňuje únik, a která ohrožuje jedince. Vždy ji předchází pokus o útěk.
4. Dráždivá agrese je vyvolána různými objekty, předchází jí frustrace, bolest, hlad, únava apod.
5. Mateřská agrese je reakcí matky v situaci ohrožení jejího mláděte.
6. Sexuální agrese je vyvolána stejnými podněty, které jsou příčinou sexuálních reakcí.
7. Agrese jako obrana teritoria se objevuje jako reakce na narušení již vymezeného území.

1.2 Teorie agrese

Freudova teorie agrese: Sigmund Freud kladl důraz na nevědomé síly psychodynamické povahy. Vytvořil topografický model organizace osobnosti, představující tři hladiny vědomí: vědomí, předvědomí a nevědomí. Za nejdůležitější článek psychiky Freud považoval pudy, které shrnul do dvou kategorií - pohlavní pud a pud sebezáchovy. Agresivitu považoval za pudový mechanismus, který ale bývá vyvolán vždy vnějšími vlivy (Ranschburg, 1982).

Ve dvacátých letech se však jeho názory změnily a vytvořil novou teorii: pud života (který shrnuje pud pohlavní i sebezáchovný) a pud smrti. Pud smrti, narozdíl od pudu života, míří proti existenci organismu a je tedy pudem sebezničujícím, neboť je namířen ven, a v tomto případě má tendenci ničit jiné organismy. Z hlediska teorie pudu smrti není agresivita reakcí na určité podráždění, ale je trvale působící silou, zakořeněnou v samotném lidském organismu (Ranschburg, 1982).

Lorenzova teorie agrese: pro Konrada Lorenze, stejně jako pro Freuda, je lidská agresivita pudem, který se sytí z nepřetržitě proudícího pramene energie a není nutně výsledkem reakce na vnější podněty. Lorenzův model agrese je nazván hydraulickým. Pud má svou vlastní energii, která vzniká nezávisle na podnětech z okolí a hromadí se v organismu, například jako pára v kotli. Pokud přijde z okolí živočicha vhodný spouštěcí podnět, kterým může být např. vniknutí do jeho teritoria, nebo sok v boji o samici, spustí se sekvence instinktivního chování. Tak se tlak vypustí, pud je odreagován a vybit v činnosti, pro kterou byl stvořen. Pokud se tak nestane, pud se v organismu hromadí, až jednou přeteče, a to i bez vnějšího podnětu. Ale to je již natolik škodlivý, že může ohrozit jedince samotného nebo jeho okolí (Fromm, 1997).

Teorie behavioristů se odklánějí od teorie pudu a podstatu vidí v tom, že jednáme a myslíme způsobem, který se nám osvědčil jako úspěšná metoda k dosažení požadovaného cíle. Agresivita, stejně jako jiné formy chování, je jen a jen naučená a založená na tom, že se snažíme dosáhnout co největších výhod.

V roce 1939 rozpracovali Dollard, Miller a kol. **teorii frustrace**, která si činila nárok na to, že našla příčinu agresivity. Tvrdila, že výskyt agresivního chování předpokládá vždy existenci frustrace a obráceně existence frustrace vede vždy k nějaké formě agrese. Po čase opustili druhou část hypotézy a uznali, že frustrace může vyvolat také řadu jiných reakcí a agrese je jen jednou z nich (Ranschburg, 1982).

A. Bandura předpokládá, že agrese je stejně tak jako ostatní druhy reakcí naučeným chováním. Když dítě odstrčí kamaráda, aby mu sebralo hračku, a opravdu se mu to podaří, je pravděpodobné, že podobné chování použije také později. Neboť se naučí, že agresivní chování vede k vytouženému cíli. **Bandurova teorie sociálního učení** předpokládá i učení zástupným podmiňováním. To znamená, že když dítě vidí někoho, jak dosáhl cíle například agresivním chováním, bude mít v budoucnosti tendenci toto chování napodobit. Dále Bandura zdůrazňuje učení nápodobou a pozorováním. Dítě si v paměti uchovává

představu chování dospělého a není důležité, zda toto chování hned zopakuje a vyzkouší. Důležitou roli hrají důsledky. Pokud je vzor chování potrestaný (třeba za agresi), může se i dítě naučit obávat se použít chování vzoru a naopak (Hayes, 1998).

Erich Fromm dělí lidskou agresi na benigní a maligní. Benigní agrese je biologicky adaptivní a životu sloužící. Je to reakce na ohrožení životních zájmů, je v organizmech geneticky zakódována a je společná zvířatům i lidem. Není spontánní a sama se nehromadí ani nestupňuje (jako u Lorenze a Freuda), ale je reakcí na určitý podnět a má obranný charakter. Směřuje k odstranění ohrožení, a to buď zničením, nebo odstraněním jeho příčiny. Maligní agrese je biologicky neadaptivní. Je to krutost a destruktivita. Nepředstavuje obranu proti ohrožení, není geneticky naprogramovaná, objevuje se pouze u člověka, a je biologicky škodlivá, protože narušuje sociální normy. Její hlavní projevy, jakými jsou vražda a krutost, poskytují potěšení, aniž by sloužily jinému cíli a škodí nejen napadenému, ale i útočníkovi. Maligní agrese není instinktivní, je to čistě lidský potenciál, zakořeněný v podmínkách samotné lidské existence (Fromm, 1997).

1.3 Typy násilníka

Vědci si často kladou otázku, zda je násilník či agresor při agresivním chování více ovlivňován momentální sociální situací, nebo svými vlastnostmi a osobnostními predispozicemi k agresi. Náchylnost k agresi lze názorněji vyjádřit pomocí typologického pojetí, kdy se snažíme postihnout určité soubory vlastností, které člověka vybavují větší náchylností chovat se agresivně. Na základě toho lze popsat několik typů agresorů. Typ je vždy ideálním modelem a reálný obraz chování bývá zpravidla tvořen kombinacemi různých typů (Čermák, 1999).

1.3.1 Emocionálně reaktivní typ

Do této kategorie patří většina agresorů. Charakteristická je pro ně prchlivost, snadná vznětlivost a rychlý přechod k impulzivní reakci při poměrně slabém vnějším nebo vnitřním podnětu. U tohoto typu nevznikne agrese jako prostředek k dosažení cíle, ale proto, že se snadno nechá vyprovokovat a je emocionálně vznětlivý. Z vlastností vystupují ve větší míře do popředí dráždivost (iritabilita) a náchylnost k emocionálním reakcím. Tento typ násilníka mívá často špatnou náladu, je nedůtklivý, netrpělivý, nesnášenlivý, cítí se neustále připravený k útoku a může být přecitlivělý. Je zajímavé, že jen velmi málo vrahů tohoto typu je puzeno k tomu, aby ublížili svým obětem. Stačí nějaké nedorozumění, kdy si násilník vysvětlí chování druhého člověka nepřátelsky a dostane se do afektu, který řeší agresi (Čermák, 1999).

1.3.2 Instrumentální typ

Pro tento typ agresora je charakteristické používání agrese k vědomému uspokojení svých potřeb nebo dosažení požadovaného cíle (např. získání peněz, moci či postavení). Je to tyran, který podle Frommova pojetí jde o člověka uplatňujícího maligní agresi. Tyran není úzkostný, netrpí pocity méněcennosti. Naopak bývá sebejistý, agresi iniciuje sám, jedná chladně a záměrně. Dokonce je schopen agresivní scénu sám zaranžovat a oběť si sám vybrat. Jeho cílem je ublížení oběti a tak jedná spíše takticky a promyšleně. Má silnou potřebu ovládat druhé nebo skrývat svůj strach za maskou převahy nad jinými. Podobné rysy můžeme nalézt u tzv. antisociálních osobností s výraznými agresivními prvky. Tito jedinci chtějí přesvědčit sami sebe, že jsou tvrdí, silní, mocní, že pohrdají soucitem a něhou (Čermák, 1999).

1.3.3 Nadměrně kontrolující typ

Tento typ násilníka je v jistém smyslu nebezpečnější než předcházející typy. Je to osoba, která je velmi intenzivně puzeána k agresi, ale potlačuje jakýkoliv otevřený projev agrese. Tyto typy lidí jsou paradoxně ve společnosti vnímány jako slušní a zdvořilí. Uvnitř sebe velmi trpí skrýváním své zášti a vzteku. Potom jednou, za jistých okolností vybuchnou a uvolní veškerou nahromaděnou agresi, kterou v sobě drželi, na spáchání často velmi hrůzného, zničujícího činu. Agrese je nečekaná, náhlá a oběti, které násilníka znají a útok přežijí, nejsou absolutně schopny tento čin pochopit, protože jejich dosavadní zkušenost s agresorem je v rozporu se spáchaným činem. Agrese tohoto typu násilníka se dá přirovnat k erupci sopky a po výbuchu se zase ubere ke spánku, tj. k pasivnímu potlačujícímu chování (Čermák, 1999).

1.3.4 Typ mající potěšení z krutosti

Tento typ agresora tvoří osoby mající potěšení z krutosti. Agresor se v tomto případě dopouští násilí na druhých proto, aby uspokojil svoji potřebu moci, kterou si na oběti potřebuje dokázat. Tento typ agresora lze považovat za nejvíce zavrženíhodný, protože utrpení druhých v něm vyvolává potěšení, rád druhé ponižuje, rád pozoruje u své oběti strach. Čím více oběť trpí, tím větší uspokojení to agresorovi přináší. Krutí jedinci si chtějí dokázat, že si zaslouží respekt jiných, neboť trpí úzkostí z toho, že jiní nedoceňují, jak jsou silní a mocní (Čermák, 1999).

2. MOŽNÉ PŘÍČINY KRIMINALITY

Vzhledem k tomu, že se v této práci chci zabývat trestnou činností, která je spojena s agresivním jednáním, považuji za vhodné uvést některé příčiny vedoucí ke kriminalitě.

2.1. Rodina a výchova

Výchova dětí v rodině je otevřený proces vzájemného ovlivňování, vymezování hranic a tvorby osobnosti. Jednou z hlavních příčin selhání dítěte v životě jsou i sami rodiče, přestože někteří z nich rádi obviňují školu, kamarády apod.

Dobré i špatné vlastnosti ve většině případů bývají projevem rodinné výchovy a zároveň důsledkem situace, která v rodině vládne. Dítě je tedy většinou obrazem, společenskou a pedagogickou vizitkou, výslednicí rodinného soužití a partnerských vztahů.

Za základní faktory směřující ke kriminalitě, můžeme označit rozvrácenou rodinu, závislost rodičů na alkoholu nebo jiných drogách, kriminalitu členů rodiny, nepřiměřenou výchovu dítěte a mladistvého. Dalšími příčinami je lhostejnost rodičů k chování dítěte ve škole, jeho prospěchu a ke způsobu trávení volného času, pobyt dítěte v dětském domově, upřednostňování vlastních aktivit a zaměření rodičů na kariéru v zaměstnání před výchovou dětí.

K poruchám chování u dětí většinou dochází v důsledku špatného výchovného vlivu, následkem citového strádání, poruch sebehodnocení nebo celkové osobnostní bezradnosti dítěte. Tyto poruchy chování se objevují a rozvíjejí postupně a v důsledku mohou vést k páchání závažné trestné činnosti.

Rodina bývá považována za rozhodujícího činitele v případě kriminality dětí a mladistvých. Rád bych také předeslal nezastupitelnou úlohu rodiny ve výchově zdravého jedince a prevenci trestné činnosti. Agresivita malých dětí je „normální“, není důsledkem chudoby, deprivace atd. Děti se musí učit nenásilnému jednání (mají tendenci k agresivnímu chování, jakmile jsou toho fyzicky schopny, tj. asi od 3 let). Při potlačování (usměrňování) přirozené agresivity velmi záleží na osobě vychovatele (i jeho odborné kvalifikaci). Včasná a správná intervence může změnit trajektorii vývoje rizikového subjektu.

Jestliže se dítě nenaučí sociálnímu chování do 6 let, pak je už většinou pozdě, akceleruje agresivita a násilí, které u mladistvých osob přerůstají v delikvenci, začíná kriminální kariéra. Trestná činnost je pak výsledkem konvergence pachatele a situace (souběh času, místa, motivovaného pachatele). Rodiny delikventů se většinou vyznačují velmi špatným ekonomickým postavením, mnohé z nich žijí ze sociální podpory. Usměrňování výchovy v rodinách delikventů se mnohdy pohybuje mezi extrémně tvrdou disciplínou a naprostou netečností. Proti tomu, v rodinách nedelikventních dětí nejčastěji panuje přiměřenost a kázeň. Mnohé delikventní děti byly svými rodiči naprosto otevřeně

odmítány. Domácnosti, kde žili delikventní mladiství se svými rodinami, charakterizovaly sociální pracovníce jako zanedbané, špinavé, nedostatečně osvětlené, nevětrané a přeplněné. Takovéto prostředí mladému člověku zcela jistě nepřináší pocit pohody a domova. Není se ani čemu divit, že se tam nerad vrací a zdržuje.

Afektivní nevyrovnanost a sklon k impulsivnímu jednání vede ke kriminální činnosti hlavně je-li v životním prostředí mladistvého i další významná porucha, jako je rozvrácenost rodiny, nezáměr o mladistvého, stýká-li se mladistvý s jinými problémovými vrstevníky. V takových případech může zvýšená labilita období dospívání postačit k tomu, aby došlo k delikventnímu vývoji. Sociální determinace se odehrává nejčastěji na úrovni rodiny.

Sklon k trestnímu jednání však u části mladistvých provinilců může být zakotven přímo v jejich osobnostech, a to zejména v patologických složkách jejich duševního života. Pachatelé s psychopatologickými rysy představují pro kriminalitu vážné nebezpečí, protože v některých případech to jsou právě oni, kdo negativně působí na vrstevníky, mohou je zatahovat do okruhu trestních činností a často se stávají také vůdci těchto skupin.

V posledních letech se obraz rodin, z nichž pochází delikventní mládež, pomalu mění. Výzkumy dokazují, že zanedbávání, případně týrání dětí, v rodinách dramaticky zvyšuje pravděpodobnost, že se tyto děti během dospívání dostanou do konfliktu se zákonem. Situace na poli násilné i jiné trestné činnosti bývá dávána do vztahu ke špatně fungující rodině. Snížila se stabilita rodiny a celkový životní styl.

Děti jsou často odkázány samy na sebe a rodiče často ani neví, kde tráví volný čas. Vzrostla také diferencovanost rodiny v ekonomickém zabezpečení. Snížila se stabilita rodiny a celkový životní styl. Děti jsou často odkázány samy na sebe a rodiče často ani neví, kde tráví volný čas. Čas na výchovu dětí, interakci s nimi se redukuje nejen proto, že stoupají nároky na rodiče v práci a v životě. Ztrácí se patriarchálnost rodiny, ustupují rituály a klesá účast prarodičů na výchově, narušuje se systém tří generačních rodin a přebírání vzorců chování generací. Změnilo se postavení žen. Souvisí to s posunem rolí. Výchova v rodině na demokratických principech je velmi složitá. (Šatánek, 2004).

Masivní vstup masmédií, videa a počítačů do rodiny zkracuje čas na vzájemnou komunikaci v rámci rodiny. Masmédia produkují vzory pro dezintegraci hodnot. Zvyšuje se násilí v rodině a společenském styku. V masmédiích, zvláště v televizních programech, převažuje morální vzor a model chování člověka, vybaveného fyzickou silou a průbojností. Preferuje se egoismus, bohatství a sláva (Tokárová, 2002).

Vzhledem k růstu rozvodovosti bývá za stále vlivnějšího činitele považována neúplná rodina. Rozpad rodiny je u dětí častou příčinou vzniku subdeprivace, jež je způsobena nepřítomností kvalitní rodičovské péče. Subdeprivace (Matějček, 1997), je psychický stav, který se kromě jiných málo specifických příznaků vyznačuje zvýšenou dráždivostí nebo poruchami v sociálním přizpůsobení. Příčinou vzniku tohoto stavu je zejména nevyhovující rodinné prostředí. Dítě může vyrůstat v rodině, v níž jsou přítomni oba

rodiče, v dostatku, v příjemném a vývoj podněcujícím prostředí. Rodiče se vůči němu nemusejí chovat násilně či vysloveně odmítavě a přesto psychické potřeby nemusí být uspokojeny. Příčinou subdeprivace dítěte může být přílišná benevolence nebo kritika rodičů. Dítě může být vtaženo do konfliktů mezi rodiči takovým způsobem, že se za ně cítí odpovědné. Dítě může být nuceno do výkonů, pro které mu chybí často schopnosti, nebo může být manipulováno do role obětního beránka, takže je vinno ještě dříve než něco spáchá. Těmto dětem nejvíce chybí porozumění a přiměřené vytyčení hranic odpovědnosti.

Nejpřekvapivějším současným trendem je nárůst kriminality u mladistvých, kteří žijí v úplné, stabilní rodině. Existují dvě hypotézy pro vysvětlení. První z nich předpokládá skrytou patologii rodiny, druhá hypotéza zastává názor, že vliv rodiny na děti v dospívání stále klesá, děti jsou stále více odkázány na výchovu v institucích, na pasivní sledování médií a na neřízenou interakci ve spontánně vzniklých partách.

Sociální a ekonomické změny téměř vždy doprovází zvýšený výskyt všech sociálně patologických jevů, především pak trestných činů. Do života mnohých rodin zasáhl fenomén nezaměstnanosti (Šatánek, 2004).

Téměř žádný jedinec se nevyhne změně hodnotového systému. Nejzávažnější skutečností je fakt, že se věková hranice osob, u kterých zaznamenáváme výrazné poruchy chování, posouvá do nižších věkových kategorií. Kriminalita mládeže je zcela jistě nežádoucím jevem v celé společnosti. V některých případech se také z mladých delikventů stávají v pozdějším věku recidivisté. Mládež, která vykazuje závažné nedostatky ve výchovném procesu, se často projevuje různými formami společenské nepřizpůsobivosti, projevy negativního chování, patogenní hodnotovou orientací a případně i páčáním trestné činnosti. Významný vliv však mají také skupiny vrstevníků, kteří se trestního jednání už déle dopouštějí. Trestní jednání je v těchto případech jevem, který produkuje okolí, je tedy výrazem jeho vlastních rozporů, ať už řešitelných či neřešitelných.

2.2 Některé charakteristické rysy trestné činnosti dětí a mládeže

Počátek trestné činnosti se posouvá směrem k ročníkům stále mladším. Jde o jev, který můžeme pozorovat nejen v České republice, ale v celé Evropě.

K dalším rysům patří recidivismus. Nápravný efekt trestu se nemusí neprojevit, takže odsouzený se může nadále dopouštět trestné činnosti. Účinnými prostředky proti recidivismu může být správná volba nápravných opatření a kvalita jejich realizace, případně další péče o provinilce, kteří byli propuštěni z výkonu trestu nebo jiného nápravného zařízení. Trestná činnost vykazuje nárůst činů, při kterých je použito násilí. Někdy je násilí pouze průvodním jevem, například při vloupání, výtržnostech a vandalismu. Jindy je samo o sobě vlastním obsahem trestného činu, jako je loupež, vražda, zabití a těžká ublížení na zdraví.

2.3 Sociální podmínky

Sdružování mládeže do skupin je přirozený jev. V rámci skupiny může mladý člověk dosáhnout vytouženého cíle, kterým je uznání za dospělého dříve než v rodině. Tyto skupiny se občas mohou pohybovat až na hranici projevů delikventního chování.

Delikventní skupiny našim prostředím vznikají převážně z podskupiny lidí, kteří se znají z jedné instituce. Vstupním rituálem do již vytvořené skupiny bývá pávě spáchání trestného činu, což zpětně slouží jako prostředek k udržení člena skupiny. Tyto skupiny si vytváří vlastní hodnotové preference a chovají se vysoce autonomně. U některých skupin tohoto typu vyplývá agresivní chování z nudy (často velmi drastické). Trestný čin je tak vykonán zdánlivě nemotivovaně (Oravcová, 2004).

Některé skupiny dovede k trestné činnosti nedostatek finančních prostředků, které pro svoji činnost potřebují (hraní na automatech, užívání drog, účast na diskotékách, atd.). Dalšími skupinami jsou ty, jejichž aktivity mají rasistický charakter. V našem prostředí se jedná zejména o skupiny skinheadů a neonacistů.

Party svým hlasitým a vulgárním projevem často ruší občany, kteří musí žít v blízkosti takového „shromáždění“. Cílem existence party je mnohdy právě konzumace alkoholu, pořádání večírků vedoucích k sexuální nevázanosti, která může směřovat až k promiskuitě. Odtud už zbývá jen krok k delikvenci. Je dokázáno, že člověk ve skupině se snadno odhodlá k činnostem, kterých by se jako jedinec nikdy nedopustil. Na delikvenci mladistvých má velmi významný podíl alkoholismus. Alkoholismus bývá převážně návykového rázu a je podmíněn rodinným nebo pracovním prostředím a společností party.

Ve skutečnosti však jde o problém dospívající mládeže a nikoliv pouze o problém delikvence. Značná část mladých lidí velmi snadno podléhá masovým emocím. Ve skupině se vždy najdou méně zdrženliví jedinci, kteří jsou připraveni podniknout první kroky. Vzor jejich chování poskytne ostatním členům podnět, neboť poruší jejich vnitřní rovnováhu, která se udržuje na jemné hranici mezi impulsem k danému činu a sebeovládáním. Pokud u skupin mladistvých dojde k projevům násilí, potom nestačí pouze zajistit vedoucí delikventní výtržníky. Pak-li že dojde k nejhoršímu, můžeme se stát svědky jasně nakažlivého šíření otevřené agrese ve velkých skupinách mládeže.

Závěrem této kapitoly bych se rád obrátil znovu k rodině. Rodina by měla poskytovat svým členům citové zázemí, které je nevyhnutelné pro zdravý vývoj dětí a psychickou stabilitu dospělých osob žijících v rodině. Vzájemná citová zainteresovanost v rodině – mezi rodiči, mezi rodiči a dětmi, mezi sourozenci je důležitou podmínkou pro optimální vývoj dětí i dospělých. Tyto vazby mají velký vliv na utváření celkového pozitivního klimatu v rodině (Šatánek, 2004).

3. TRESTNÁ ČINNOST

V této části bych se chtěl věnovat trestné činnosti, která souvisí s agresivitou mládeže. Při vyslovení tohoto slovního spojení se asi každému vybaví spojitost se skupinou trestných činů proti životu a zdraví, případně dalšími násilnými trestnými činy. Tento pohled bych chtěl trochu rozšířit a poukázat na celou škálu trestných činů, které nejsou označovány jako násilné, ale přesto se vyznačují ve větší či menší míře agresivitou.

Trestné činy, o kterých se zde budu zmiňovat, budu členit podle rozdělení používaného Policií ČR v svých přehledech trestné činnosti. S přihlédnutím k právní přehlednosti, budu sledované činy dávat do souvislosti s příslušnými zákony. Pro někoho by snad bylo přehlednější, kdybych se držel rozdělení podle částí a hlav trestního zákona. Nad otázkou volby členění jsem dlouho přemýšlel a pro rozdělení, které používá pro přehledy trestné činnosti Policie ČR, jsem se rozhodl z důvodu, že s nimi budu v této práci pracovat. Tím mimo jiné mohu zajistit snadnější a přehlednější porovnávání, případně dohledání údajů včetně jednoduchého začlenění budoucích statistik.

3.1 Vraždy

Trestného činu vraždy se podle §219 dopustí ten, kdo jiného úmyslně usmrtí. Bohužel, i v řadách naší mládeže existují jedinci, kteří se tohoto hrozného činu dopustili. O tom, že tento hrozný čin lze zařadit mezi činy agresivní není pochyb, neboť podstatu tohoto činu tvoří záměrnost a cílem je nejhorší možný projev agrese – usmrcení jiného jedince.

3.2 Vybrané násilné činy

Jak název napovídá, tyto trestné činy bývají provázeny násilím, ať už fyzického nebo psychického. Od ostatních trestných činů vyznačujících se agresivitou se odlišují tím, že jejich hlavním cílem nebo prostředkem je agrese. Některé trestné činy z této skupiny jsem vynechal z toho důvodu, že se jich mládež nedopouští.

3.2.1 Únos

Tohoto trestného činu se podle §216 dopustí ten, kdo dítě, nebo osobu stíženou duševní poruchou, nebo duševně nedostatečně vyvinutou odejme z opatrování toho, kdo má podle zákona nebo podle úředního rozhodnutí povinnost o ně pečovat.

Podle definice, že agresivitou můžeme nazvat jako jakoukoliv záměrnou činnost, jíž motivem je způsobit někomu nebo něčemu bolest, zranění, křivdu, škodu, nebo smrt, sice trestný čin únosu nevyhovuje, má však jisté znaky agresivního jednání, jako např.

poškození jiné osoby a záměrnost. Pokud však únos přirovnáme k instrumentální agresi, můžeme ho mezi trestné činy vyznačující se určitou mírou agresivity zařadit.

3.2.2 Loupež

Podle §234 se loupeže dopustí ten, kdo proti jinému užije násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci.

U tohoto trestného činu opět není agrese záměrem, ale pouze prostředkem. Na rozdíl od únosu, je však loupež s agresivním chováním, případně násilím neodlučně spjata. Bez násilí nebo pohrůžky násilí by teoreticky nebylo možné loupež spáchat.

Loupež je jedním z nejčastěji páchaných trestných činů u mládeže.

3.2.3 Násilí na veřejném činiteli

Je v trestním zákoně uvedeno jako útok na veřejného činitele a podle §155 se ho dopustí ten, kdo užije násilí v úmyslu působit na výkon pravomoci veřejného činitele, nebo pro výkon pravomoci veřejného činitele.

Tento trestný čin lze určitě spojovat s agresivitou, protože vyhovuje většině teorií.

3.2.4 Ublížení na zdraví

Podle §221 se jej dopustí ten, kdo jinému úmyslně ublíží na zdraví. Spojitost s agresivním jednáním je v případě tohoto trestného činu jednoznačná.

3.2.5 Rvačka

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo podle §225 úmyslně ohrozí život nebo zdraví jiného tím, že se zúčastní rvačky.

Agresivní jednání v tomto případě nejčastěji slouží jako prostředek.

3.2.6 Násilí a vyhrožování proti skupině obyvatel

V trestním zákoně je tento čin uveden jako násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci. Podle §196 tento trestný čin spáchá ten, kdo skupině obyvatel vyhrožuje usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu. Případně kdo užije násilí proti skupině obyvatel nebo jednotlivci nebo jim vyhrožuje usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu pro jejich politické přesvědčení, národnost, příslušnost k etnické skupině, rasu, vyznání nebo proto, že jsou bez vyznání. Agresivní jednání, nebo jeho hrozbu lze v tomto případě jednoznačně označit jako cíl.

3.2.7 Vydírání

Tohoto činu se podle §235 dopustí ten, kdo jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl.

Jde o další z trestných činů, který splňuje řadu znaků typických pro agresivní chování.

3.2.8 Omezování a zbavení osobní svobody

Podle §231 se tohoto činu dopustí ten, kdo jinému bez oprávnění brání užívat osobní svobody a ten, kdo podle §232 jiného zbaví osobní svobody.

Například bránění v komunikaci a kontaktu mezi lidmi může být v některých případech posuzováno i jako trestný čin omezování osobní svobody, případně vzhledem k déletrvajícimu omezování, i jako trestný čin zbavení osobní svobody. V případě těchto dvou trestných činů má povaha agresivního jednání dopad hlavně na psychickou složku oběti. Tyto činy jsou často také doprovázeny fyzickou agresivitou, která slouží jako prostředek.

3.2.9 Porušování domovní svobody

Podle §238 se tohoto činu dopustí ten, kdo neoprávněně vnikne do domu, do bytu jiné osoby, nebo tam neoprávněně setrvá a užije-li při tomto činu násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí. Porušením domovní svobody je také překonání překážky, jejímž účelem je zabránit vniknutí, nebo užití násilí či pohrůžky bezprostředního násilí se zbraní, nebo nejméně se dvěma osobami.

Tento trestný čin lze považovat za spojený s agresivitou hlavně v souvislosti s jeho druhou a třetí částí.

3.2.10 Neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo podle §249a protiprávně obsadí nebo užívá dům, byt nebo nebytový prostor jiného, kdo oprávněné osobě v užívání domu, bytu nebo nebytového prostoru neoprávněně brání.

Tento trestný čin svým zněním vykazuje nejméně znaků agresivního jednání, vzhledem k tomu, že je ve statistikách trestné činnosti zahrnut mezi násilné trestné činy, rozhodl jsem se jej nevyřazovat.

3.2.11 Týrání svěřené osoby

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo podle §215 týrá osobu blízkou, nebo jinou osobu žijící s ním ve společně obývaném bytě nebo domě.

V případě tohoto trestného činu lze s jistotou spatřovat jeho spojitost s agresivitou, neboť velmi přesně odpovídá tyranizování.

3.3 Vybrané mravnostní činy

3.3.1 Znásilnění

Znásilnění se podle §241 dopustí ten, kdo násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí donutí jiného k souloži nebo k jinému obdobnému pohlavnímu styku nebo kdo k takovému činu zneužije bezbrannosti jiného.

Agrese zde slouží jako způsob dosažení cíle, ale v některých případech může být i jedním z cílů (např. sadismus).

3.3.2 Pohlavní zneužívání

Pohlavního zneužívání se dopustí ten, kdo podle §242 vykoná soulož s osobou mladší než patnáct let nebo kdo takové osoby jiným způsobem pohlavně zneužije.

Tento trestný čin bývá někdy provázen fyzickým násilím, ale jeho agrese je nejvíce patrná z pohledu oběti, zejména pak, jakým způsobem postihuje její psychiku.

3.4 Vybrané majetkové činy

3.4.1 Poškozování cizí věci

Poškozování cizí věci se podle §257 (1) dopustí ten, kdo zničí, poškodí nebo učiní neupotřebitelnou cizí věc a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou.

Paragraf §257 (2) b) pojednává o spáchání trestného činu na věci jiné osoby pro jeho rasu, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je bez vyznání.

V případě činů podle §257 (2) b) je jasný úmysl něco poškodit, u ostatních činů podle §257 je však potřeba rozlišit, jestli poškození bylo cílem, nebo jen následkem do dosahování cíle.

3.5 Vybrané ostatní kriminální činy

3.5.1 Výtržnictví

Výtržnictví se podle §202 dopustí ten, kdo se dopustí veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném hrubé neslušnosti nebo výtržnosti zejména tím, že napadne jiného, hanobí historickou nebo kulturní památku, hrob nebo jiné pietní místo anebo hrubým způsobem ruší shromáždění či obřad občanů.

Výtržnictví splňuje většinu typických znaků agresivního chování.

3.5.2 Sprejerství

Jde o činnost, kterou lze zařadit do poškození a zneužití záznamu na nosiči informací, kterého se podle §257b dopustí ten, kdo poškodí cizí věc tím, že ji postříká, pomaluje či popíše barvou nebo jinou látkou.

Z popisu je zřejmý záměr poškodit cizí věc. Na argument, že jde o tvořivou činnost nebo projev kulturních hodnot pachatele bych uvedl, že existuje možnost uměleckého projevu, aniž by tímto docházelo k poškozování cizího majetku. Naopak, pokud je po vzájemné dohodě majitele s mladým umělcem fádni a nevzhledná zeď pokryta vkusnými motivy, můžeme hovořit o netradičním a příjemném oživení.

3.5.3 Požáry a výbuchy

Požáry a výbuchy lze je kvalifikovat jako obecné ohrožení. Toho se podle §179 dopustí ten, kdo úmyslně vydá lidi v nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví. Dále ten, kdo vydá cizí majetek v nebezpečí škody velkého rozsahu tím, že způsobí požár, povodeň nebo škodlivý účinek výbušnin, plynu, elektřiny případně jiných podobně nebezpečných látek nebo sil, nebo se dopustí jiného podobného nebezpečného jednání (obecné nebezpečí). Případně ten, kdo obecné nebezpečí zvýší anebo ztíží jeho odvrácení nebo zmírnění. Zde může být agresivní chování opět prostředkem i cílem.

3.6 Vybraná zbývající kriminalita

3.6.1 Týrání zvířat

Týrání zvířat se podle §203 dopustí ten, kdo týrá zvíře, ačkoliv byl za obdobný přestupek v posledním roce postižen, nebo za takový čin v posledních dvou letech odsouzen, nebo kdo utýrá zvíře.

Tento čin lze spojit s tyranizováním, pokud nejde o týrání zanedbáváním.

3.6.2 Hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení

Tento paragraf se týká toho, kdo podle §198 veřejně hanobí a) některý národ, jeho jazyk, některou etnickou skupinu nebo rasu, nebo b) skupinu obyvatelů republiky pro jejich politické přesvědčení.

3.6.3 Podněcování k národnostní a rasové nenávisti

Je v trestním zákoně uvedeno jako podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod, kterého se podle §198a dopustí ten, kdo veřejně podněcuje k nenávisti k některému národu, etnické skupině, rase, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo k omezování práv a svobod jejich příslušníků.

3.6.4 Podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka

Tohoto trestného činu se podle §260 dopustí ten, kdo podporuje nebo propaguje hnutí, které prokazatelně směřuje k potlačení práv a svobod člověka nebo hlásá národnostní, rasovou, náboženskou či třídní zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob.

Podle definice můžeme agresivitou nazvat jakoukoliv záměrnou činnost s cílem způsobit někomu nebo něčemu bolest, křivdu nebo škodu. Je zřejmé, že výše zmíněné tři trestné činy tyto požadavky splňují.

4. ANALÝZA PŘEHLEDŮ TRESTNÉ ČINNOSTI

V předchozí kapitole jsem se zabýval rozbořem trestné činnosti. Uvedl jsem a zdůvodnil používané rozdělení a popsal jednotlivé sledované trestné činy.

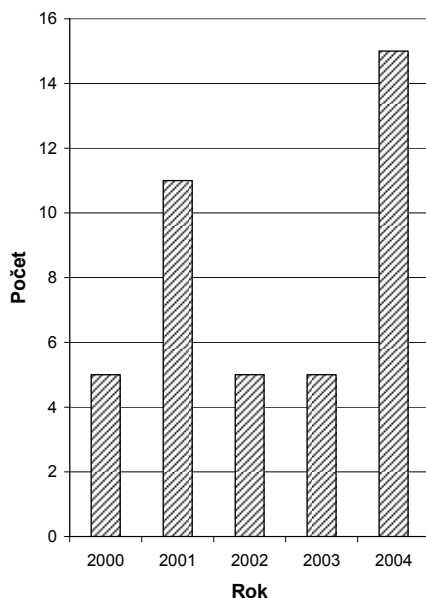
V této části bych chtěl prezentovat výsledky, ke kterým jsem dospěl obsahovou analýzou přehledů trestné činnosti vedených Policií ČR za období od 1.1.2000 do 31.12.2004. Cílem bylo sledování vražd, násilných trestných činů a trestných činů, které jsou agresivním chováním provázeny, nebo s nimi jinak souvisí.

U sledovaných skupin trestných činů jsem zjišťoval jejich číselný a procentuální průběh. Posouzení vývoje závislosti jsem určoval na základě sklonu přímky získanou metodou lineární regrese.

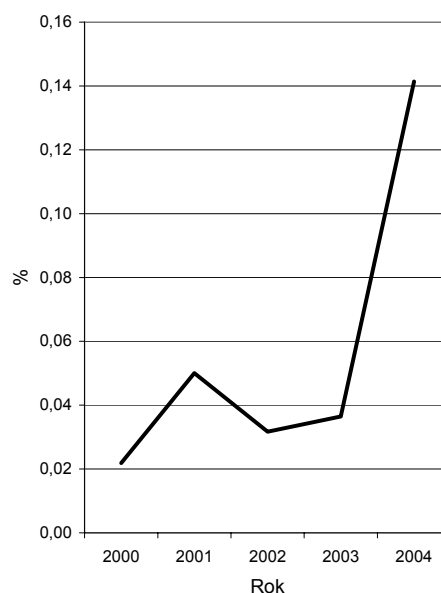
4.1 Analýza jednotlivých skupin trestných činů

V této části budu zkoumat vývoj trestných činů souvisejících s agresivitou v rámci jednotlivých skupin. Cílem je zjistit jaký je vývoj jednotlivých skupin trestných činů, kterých se mládež dopouští v porovnání se zbývajícím kriminalitou

4.1.1 Analýza vražd



Graf č. 1a – Vraždy,
Číselné vyjádření



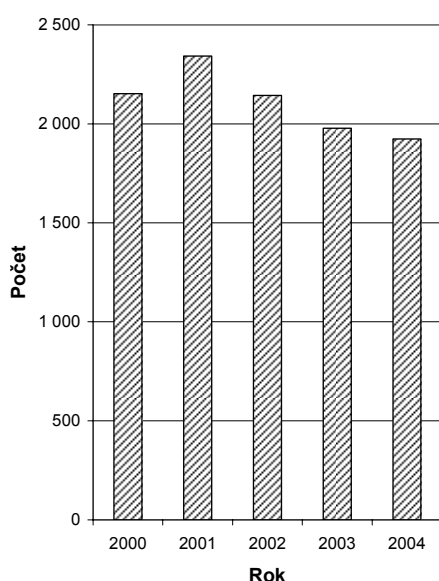
Graf č. 1b – Vraždy,
Procentuální vyjádření z celkové trestné činnosti

Z grafu č.1a lze usuzovat, že počet vražd roste. Z grafu č.1b můžeme konstatovat, že procentuální zastoupení vražd roste.

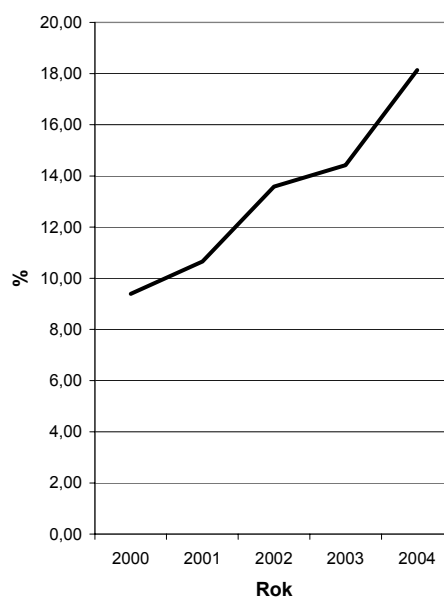
Poznámka:

Vzhledem k nízkým vstupním hodnotám je význam těchto dvou grafů pouze ilustrativní. Je nutné si uvědomit, že v tomto případě každý sebemenší nárůst nebo pokles výrazně ovlivní sklon přímky, která indikuje tendenci vývoje.

4.1.2 Analýza vybraných násilných činů



Graf č. 2a - Vybrané násilné činy,
Číselné vyjádření

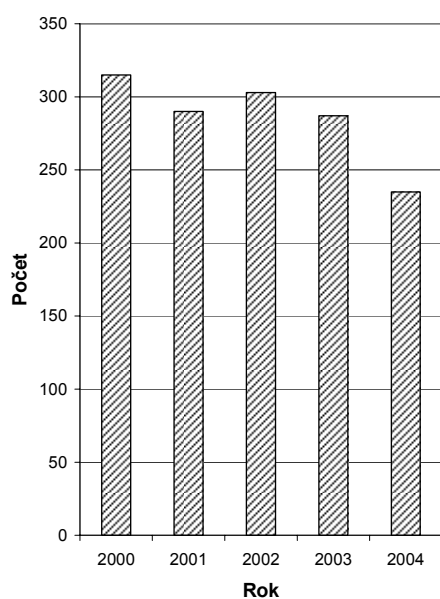


Graf č. 2b - Vybrané násilné činy,
Procentuální vyjádření z celkové trestné činnosti

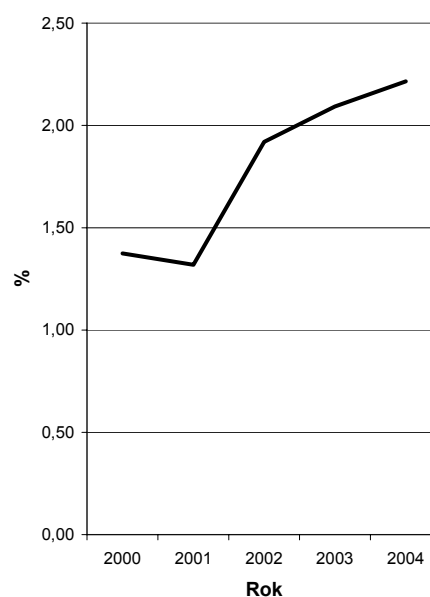
Do skupiny vybraných násilných činů jsem zařadil: Únos (§216), Loupeže (§234), Násilí na veřejném činiteli (§155 - Útok na veřejného činitele), Úmyslné ublížení na zdraví (§221 - Ublížení na zdraví), Rvačky (§225), Násilí a vyhrožování proti skupině obyvatel (§196 - Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci), Vydírání (§235), Omezování a zbavení osobní svobody (§231, 232), Porušování domovní svobody (§238), Neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru (§249a), Týrání svěřené osoby (§215).

Z grafu č.2a lze soudit, že počet vybraných násilných činů klesá. Z grafu č.2b můžeme konstatovat, že procentuální zastoupení vybraných násilných činů roste.

4.1.3 Analýza vybraných mravnostních činů



Graf č.3a - Vybrané mravnostní činy
Číselné vyjádření



Graf č.3b - Vybrané mravnostní činy,
Procentuální vyjádření z celkové trestné
činnosti

Do skupiny vybraných mravnostních činů jsem řadil: Znásilnění (§241) a Pohlavní zneužívání (§242).

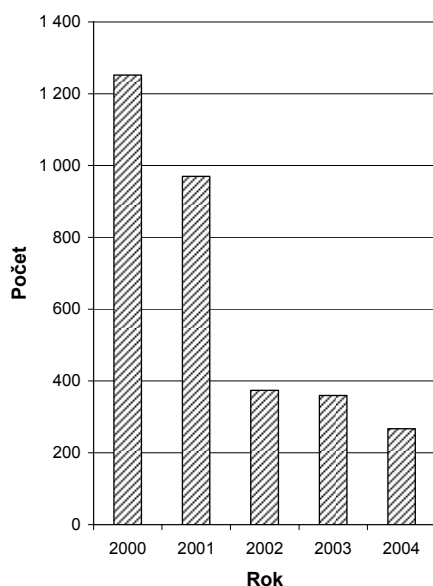
Z grafu č.3a lze usoudit, že počet vybraných mravnostních činů klesá.

Z grafu č.3b můžeme konstatovat, že procentuální zastoupení vybraných mravnostních činů roste.

Poznámka:

Tato skupina činů se vyznačuje relativně malým počtem zjištěných případů. Otázkou zůstává jejich skutečný počet.

4.1.4 Analýza vybraných majetkových činů



Graf č.4a - Vybrané majetkové činy,
Číselné vyjádření



Graf č.4b - Vybrané majetkové činy,
Procentuální vyjádření z celkové trestné činnosti

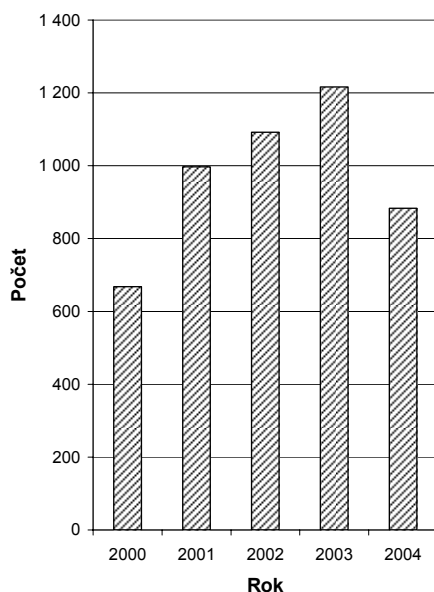
Do skupiny vybraných majetkových činů jsem zařadil pouze Poškození cizí věci (§257).

Z grafu č.4a lze usoudit, že počet vybraných majetkových činů klesá. Z grafu č.4b můžeme konstatovat, že procentuální zastoupení vybraných majetkových činů klesá.

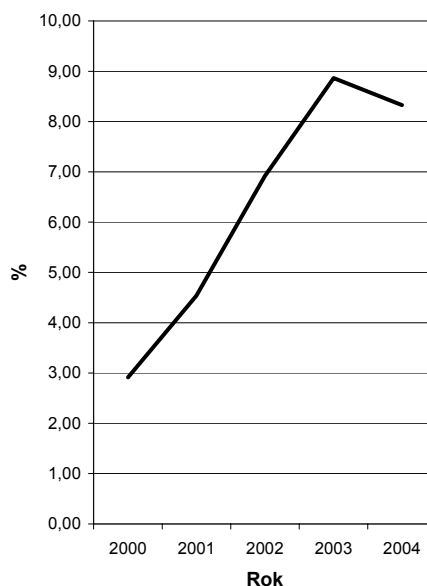
Poznámka:

Na vysokém počtu vybraných majetkových činů v roce 2000 se jistě podílí fakt, že sprejství (resp. §257b - poškození a zneužití záznamu na nosiči informací) se v přehledech trestné činnosti vyskytuje od roku 2001 a je zařazeno do ostatních kriminálních činů.

4.1.5 Analýza vybraných ostatních kriminálních činů



**Graf č. 5a - Vybrané ostatní kriminální činy,
Číselné vyjádření**



**Graf č. 5b - Vybrané ostatní kriminální činy,
Procentuální vyjádření z celkové trestné činnosti**

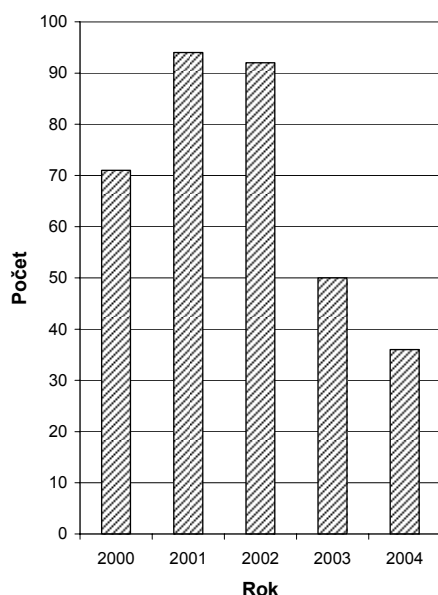
Do skupiny vybraných ostatních kriminálních činů jsem zařadil: Výtržnictví (§202), Sprejství (§257b - poškození a zneužití záznamu na nosiči informací), Požáry a výbuchy (§179 - Obecné ohrožení).

Z grafu č.5a tak lze usuzovat, že počet vybraných ostatních kriminálních činů roste. Z grafu č.5b můžeme konstatovat, že procentuální zastoupení vybraných ostatních kriminálních činů roste.

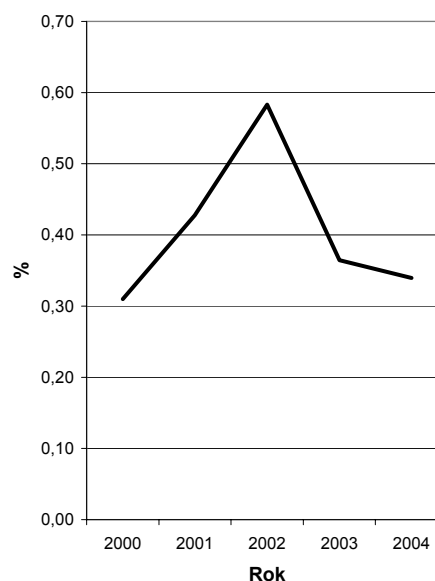
Poznámka:

Viz. str. 23.

4.1.6 Analýza vybrané zbývající kriminality



Graf č. 6a - Vybraná zbývající kriminalita,
Číselné vyjádření



Graf č. 6b - Vybraná zbývající kriminalita,
Procentuální vyjádření z celkové trestné činnosti

Do skupiny vybrané zbývající kriminality jsem zařadil: Týrání zvířat (§203), Hanobení národa, přesvědčení a rasy (§198 - Hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení), Podněcování k národnostní a rasové nenávisti (§198a - Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod) a Podporu a propagaci hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka (§260).

Z grafu č.6a lze usoudit, že počet vybrané zbývající kriminality klesá. Z grafu č.6b můžeme usuzovat, že procentuální zastoupení vybrané zbývající kriminality klesá.

Analýzou, kterou jsem prováděl za účelem zjištění situace mládeže na poli jednotlivých skupin trestných činů spojených s agresivitou včetně násilných trestných činů a vražd, jsem dospěl k zajímavým výsledkům. Ještě bych chtěl připomenout, že mnou používané rozdělení je převzato z přehledů trestné činnosti vedených Policií ČR. Podrobnosti týkající se rozdělení, popisu a vztahem k trestnímu zákonu jsou uvedeny ve 3. kapitole této bakalářské práce.

Analýza hodnot u zkoumaných skupin téměř ve všech případech vykazovala sestupnou tendenci. Výjimku tvořily pouze vybrané ostatní kriminální činy (výtržnictví, sprejerství, požáry a výbuchy) a vraždy. V případě vražd je však třeba brát v úvahu jejich celkový nízký počet. Pro spolehlivější stanovení směru vývoje by bylo nutné sledovat mnohem delší časové období. U tak krátkého sledovaného časového úseku proto nelze zcela spolehlivě stanovit, zda hodnoty roku 2001 a 2004 označují nárůst sledované

kriminální činnosti, nebo jsou jen náhodnou odchylkou ve sledovaných statistických hodnotách.

Tímto tvrzením však nechci v žádném případě vraždu nijak zveličovat. Přesto, že je tento čin v porovnání s ostatními jen řídce zastoupen, stále se jedná o jeden z nejhorších činů, kterého se lidská bytost může na druhé dopustit.

Výsledkem analýzy jsem byl velmi překvapen. Příčinou mého údivu byl fakt, že v poslední době média často prezentují nejhrůznější činy, zabývají se úvahami o nížení hranice trestní zodpovědnosti a tvrdí, jak neustále narůstá násilná trestná činnost. Přiznám se, že si nevybavuji, že bych v posledních několika letech někde slyšel, že by násilná nebo jiná trestná činnost vyznačující se agresivním jednáním klesala.

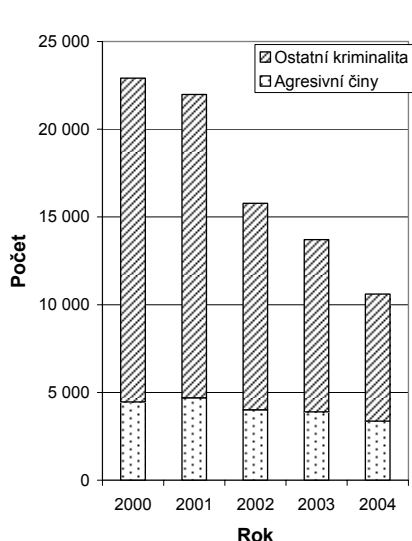
Výsledky analýzy procentuálního vývoje sledovaných skupin ve vztahu k celkové kriminalitě jsem již nebyl natolik překvapen. S výjimkou vybraných majetkových činů a vybrané zbývající kriminality, všechny sledované skupiny vykazovaly vzestupnou tendenci.

Procentuální vývoj by mohl poukazovat na to, že obraz o stavu násilných a jiných trestných činů, kterých se mládež dopouští, je pravdivý. Naskýtá se nám však otázka, zda je vhodné zmiňovat procentuální nárůst bez faktu, že skutečný počet klesá. Tento úhel pohledu však bude vhodné srovnat s celkovým stavem trestné činnosti vyznačující se agresivním jednáním.

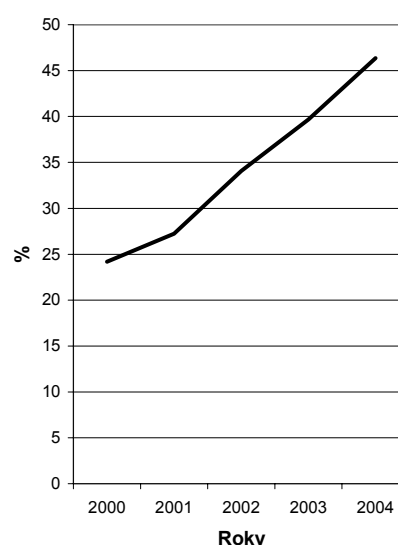
4.2 Analýza všech trestných činů vyznačujících se agresivitou

V této části budu zkoumat trestné činy vyznačující se agresivitou a jejich vztah k ostatní trestné činnosti. Cílem je zjistit, jaký je celkový vývoj trestné činnosti vyznačující se agresivitou vzhledem ke zbytku trestné činnosti a výsledky porovnat pouze s agresivními činy a vraždami. Chci také ověřit výběr trestných činů vyznačujících se agresivitou, které nepatří do skupiny násilných činů a vražd.

Za trestnou činnost vyznačující se agresivitou považuji vraždy, násilné činy a činy s vybraných skupin.



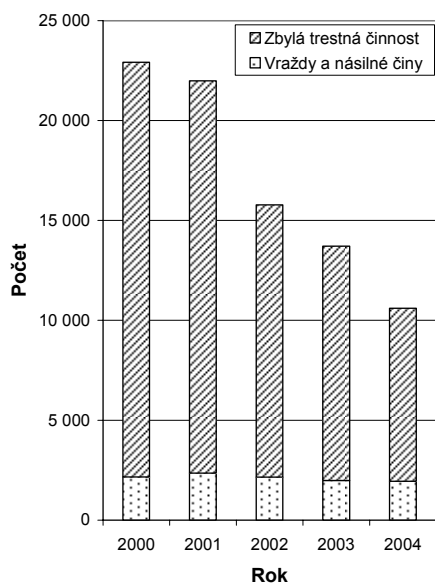
Graf č. 7 - Trestné činy spojené s agresivitou a celková kriminalita, Číselné vyjádření



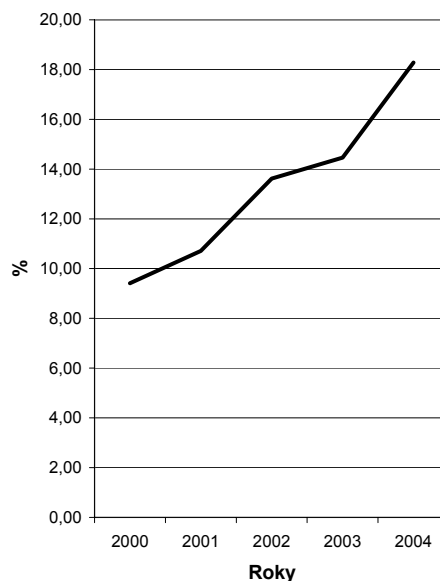
Graf č. 8 - Trestné činy spojené s agresivitou a celková kriminalita, Procentuální vyjádření z celkové trestné činnosti

Do trestných činů vyznačujících se agresivitou jsem zařadil vraždy (§219), vybrané násilné činy (§216, §234, §155, §221, §225, §196, §235, §231, §232, §238, §249a, §215), vybrané mravnostní činy (§241, §242), vybrané majetkové činy.

Z grafu č.7 lze usoudit, že klesá počet trestných činů vyznačujících se agresivitou, avšak v porovnání s celkovou kriminalitou jen velmi pozvolna. Z grafu č.8 můžeme konstatovat, že procentuální zastoupení trestných činů vyznačujících se agresivitou roste.



Graf č.9 - Násilné činy a vraždy, celková kriminalita,
Číselné vyjádření



Graf č.10 - Násilné činy a vraždy,
Procentuální vyjádření z celkové trestné činnosti

Z grafu č.9 můžeme usoudit, že klesá počet násilných činů a vražd, avšak v porovnání s celkovou kriminalitou jen velmi pozvolna. Z grafu č. 10 lze konstatovat, že procentuální zastoupení násilných činů a vražd roste.

Fakt, že trestná činnost vyznačující se agresivitou klesá, bylo pro mě neočekávané zjištění. Až doposud jsem se domníval, že stav a situace mládeže je špatná. K tomuto úsudku mě vedla především média a zpravodajská činnost jejich „investigativních novinářů“. Ti se při zjištění nějakého závažného skutku pustí do líčení agresivity a násilných činů, jako do problému, který výraznou měrou roste. Tvrdí, že je třeba mu předcházet snižováním hranice trestní zodpovědnosti, nebo ho kategoricky spojí s nějakým jevem, jakým je např. alkoholismus mladistvých. Přesto, že jsem si byl vědom toho, že média je třeba brát s dostatečně velkou rezervou, s obrazem, který o dnešní mládeži podávají, jsem souhlasil.

Výsledky analýzy kriminality vyznačující se agresivitou mě překvapily mnohem více. Udivila mě značná podobnost ve vývoji trestných činů vyznačujících se agresivitou (včetně násilných činů a vražd) s vývojem pouze násilných činů a vražd. Myslím si, že tato podobnost do značné míry potvrzuje výběr činů, které lze považovat za nějakým způsobem spojené s agresivitou.

Výsledky analýzy ukázaly, že počty trestných činů vyznačujících se agresivitou klesají. Procentuální zastoupení tohoto typu trestných činů v celkovém počtu všech spáchaných trestných činů však výrazně roste.

Zajímavé však je, že vezmeme-li v úvahu rostoucí rozvodovost (<http://www.czso.cz>), která je jedním z významných negativních činitelů, tak i přes to k nárůstu kriminality nedochází. Naproti tomu rostoucí životní úroveň by mohla být jednou z příčin snižující se kriminality. Domnívám se však, že její vliv se odrazí především v jiných oblastech kriminality.

Obraz dnešní mládeže a jejího vztahu k trestným činům vyznačujících se agresivním chováním, který je nám médii podsouván, často neodpovídá skutečnosti. Domnívám se, že spíše než o absolutním procentuálním nárůstu trestných činů vyznačujících se agresivitou, by se mělo hovořit o jejím velmi mírném poklesu, který je však zastíněn poklesem kriminální činnosti nevykazující agresivní rysy.

5. PŘÍKLADY NÁSILNÉ TRESTNÉ ČINNOSTI A SLEDOVANÝCH SKUPIN TRESTNÝCH ČINŮ VYZNAČUJÍCÍCH SE AGRESIVITOU

Vzhledem k zaměření mé bakalářské práce na trestné činy vyznačující se agresivitou, považuji za vhodné uvést alespoň některé skutečné případy a přiblížit tak teoretickou část, kterou se zabývá 3. kapitola, skutečným životním situacím. Případy jsou převzaty z internetových stránek Ministerstva vnitra (www.mvcr.cz) a doplněny mým komentářem.

1. případ

V okrese Rychnov nad Kněžnou je vedena trestní věc mladistvého, který opakovaně v desítkách případů pod hrozbou násilí a pod hrozbou použití kuchyňského nože požadoval na své matce peníze pro svou obživu, protože nikde nepracoval. Matku dokonce někdy, i když ne zvláště razantně, bil.

Na tomto případě je zarážející že pachatel se trestného činu loupeže dopouštěl na své vlastní matce a to opakovaně. Agresivní jednání v tomto případě sloužilo jako prostředek.

2. případ

U Okresního státního zastupitelství Karlovy Vary se dva mladiství, z celkového počtu tří stíhaných pachatelů, dopustili trestného činu loupeže přepadením majitele provozovny občerstvení, které je umístěné na opuštěném odpočívadle u silnice. Poškozeného surově zbili do bezvědomí, při odchodu uhasili plamen u propan-butanových lampiček a pustili plyn u propan-butanových kamen. Jeho únikem mohlo dojít k úmrtí poškozeného.

Agresivita v trestním jednání je zde opět motivována dosažením cíle. Některé znaky však poukazují na instrumentální typ pachatele (viz. 1. kapitola).

3. případ

Jednání charakteru přípravy k trestnému činu vraždy podle § 7 odst. 1 k § 219 odst. 1, 2 písm. d) tr. zák. a únosu podle § 216 odst. 1 tr. zák. se dopustili dva nedospělci - sourozenci v České Třebové, okres Ústí nad Orlicí, když na sídlišti Trávník ve 12,00 hod. vzali dětský kočárek s půl roku starým dítětem, které v kočárku odvezli do objektu firmy Monos Česká Třebová. Zde v přízemí dítě vyjmuli z kočárku, svlékli mu svrchní ošacení, vynesli do prvního patra a s dítětem přistoupili k rozestavěné výtahové šachtě. V úmyslu hodit dítě do šachty ho rozhoupali, ale vzhledem k tomu, že uslyšeli hluk, od dalšího jednání upustili. Dítě odložili do krabice a později je v kočárku na domluvu kamarádů

odvezli na policii a zde předstírali, že dítě, které bylo uneseno cizí ženou, našli. Po odložení věci podle § 159 odst. 2 tr. ř. ve spojení s § 11 odst. 1 písm. d) tr. ř. byla soudem nařízena ústavní výchova obou nedospělců.

Právní aspekt je popsán velice podrobně ve zprávě a proto jej není nutné citovat. Na tomto případě je závažný fakt, že motivem jejich jednání byla pouze touha tak hrozný čin provést. Vzhledem k nedostatku informací, je nelze stanovit, zda jejich cílem bylo napodobit oblíbeného záporného hrdinu, nebo jen vzrušení z vykonání tak zavrženíhodného činu.

4. případ

V okrese Jindřichův Hradec mladistvý donutil spolužáka, aby prokopl na řece led a pak ho do tohoto otvoru strčil.

Vzhledem k faktu, že jsem nezískal více informací, domnívám se, že právní aspekt tohoto jednání spočívá ve vydírání, případně pokusu o vraždu. V tomto případě by mohlo jít o typ pachatele majícího potěšení z krutosti (viz. 1. kapitola).

5. a 6. případ

Ve věci vedené na Okresním státním zastupitelství v České Lípě tři nedospělci ve Stráži pod Ralskem kameny umlátili kočku a poté jí rozřezanou pověsili na strom. Ve druhém případě titíž nedospělci na stejném místě odchytili kočku a vhodili jí do studny s úmyslem ji utopit. Tímto způsobem se bavili v důsledku nudy a z nedostatku jiné činnosti.

V okrese Rychnov nad Kněžnou byli stíháni dva mladiství, z nichž jeden velmi brutálním způsobem ubil ve městě kočku, poté ji oba mladiství polili hořlavou kapalinou a upálili.

Tyto dva případy, stejně jako většina případů týrání, vystihují jasný záměr pachatelů – bezdůvodně způsobit bolest a smrt zvířeti utrpení – tyranizovat (viz. 1. kapitola).

7. případ

V Ústí nad Labem bylo sedm mladistvých stíháno za to, že zastavili poškozeného, obstoupili jej, v ruce měli dřevěné tyče a nůžky. Když chtěl poškozený odejít, střelil jej jeden z obviněných ze vzdálenosti cca 35 cm do obličeje šestiranným signálním revolverem zn. Alfa, ráže 9 mm, čímž mu způsobil pohmoždění levého oka a sedření povrchní vrstvy rohovky s léčením nejméně 14 dnů. Další obviněný udeřil poškozeného při útěku dřevěnou nohou od židle do hlavy, čímž mu způsobil opět zranění. Všichni obvinění se jednání dopustili proto, že poškozený byl romské národnosti.

Věc byla u všech pachatelů kvalifikována jako trestný čin násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 196 odst. 3 tr. zák., přičemž mladistvý, jenž použil revolver, byl stíhán též pro pokus trestného činu ublížení na zdraví podle § 8 odst. 1, § 222 odst. 1, 2 písm. b) tr. zák. a mladistvý obviněný, jenž použil proti poškozenému též nohu

od židle, byl ještě stíhán ještě pro pokus trestného činu ublížení na zdraví podle § 8 odst. 1, § 221 odst. 1, 2b) tr. zák.

Agresivitu pachatelů bychom mohli s trochou nadsázky v tomto případě hodnotit jako instrumentální. Naskýtá se však otázka, do jaké míry mohla sama přítomnost oběti vyvolat tak násilnou reakci. Chceme-li však tento čin s ohledem na 1. kapitolu nějak zařadit, můžeme hodnotit pachatele jako instrumentální typ.

7. případ

Poslední příklad, o kterém bych chtěl v této části zmínit, je z vlastní zkušenosti a vztahuje se ke sprejerství (§257b poškození a zneužití záznamu na nosiči informací). Přibližně před dvěma lety někdo na pravém břehu řeky Svratky posprejoval pilíře mostu vedoucího do Pisáreckého tunelu. Šedá betonová stavba tak dostala nový – nyní již pestrý a současně vtipný kabát. Dříve nudné pilíře mostu se tak staly místem obdivu mnoha konzervativních spoluobčanů. Přestože v okolí byl dostatek prostoru, asi o měsíc později však tyto výtvary někdo znehodnotil klasickými tagy, které všichni známe z městského prostředí. Tento čin ukazuje zcela zřejmý úmysl pachatele zničit to, co sám nebyl schopen vytvořit.

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo vymezit trestné činy vyznačujících se agresivitou mládeže, sledovat jejich vývoj za posledních 5 let ve vztahu k ostatním trestným činům a tak podat obraz o naší mládeži. Důvodem, proč jsem se rozhodl zaměřit na toto téma bylo, že trestné činy páchané mládeží jsou v mnoha případech provázeny agresivitou, která se tak stává pro společnost krajně nebezpečnou.

Rozdělení trestných činů jsem provedl na základě přehledů kriminality vedených Policií ČR, které jsem potom dával do spojitosti s konkrétními trestnými činy. Zde bych chtěl podotknout, že by možná bylo vhodnější tyto přehledy trochu více přiblížit struktuře trestního zákona.

Analýzou přehledů trestné činnosti vedených Policií ČR jsem zjistil, že klesá počet trestných činů v rámci vybraných sledovaných skupin (kromě vybraných ostatních kriminálních činů a vražd). Stejně tak jsem zaznamenal celkové snížení počtu trestných činů vyznačujících se agresivitou, který je však nepatrný ve srovnání s celkovým poklesem kriminality. Tento fakt má rozhodující vliv na značném procentuálním nárůstu násilné trestné činnosti a trestné činnosti vyznačující se agresivitou.

Je nutné si uvědomit, že skutečný obraz o mládeži a jejího sklonu k trestné činnosti bychom si měli vytvářet sami na základě kvantitativních údajů a nikoliv na základě několika hrůzných činů, předkládaných médii. Často je velmi těžké utvořit si nestranný názor na dnešní mládež, která se jako každá mládež své doby vymyká konvencím našeho konzervativního hodnocení.

Získané výsledky jsem neočekával, neboť jsem se pod vlivem informací podávaných médii domníval, že násilná trestná činnost, trestná činnost vyznačující se agresivitou a celková trestná činnost roste. Důvodem nebyla pouze prezentace celkového stavu společnosti podávaná médii, ale také stav a kvalita života v současné rodině, zvyšující se rozvodovost a nároky kladené zaměstnavatelem i společností na rodiče.

Chtěl bych zdůraznit, že výsledky kvantitativní analýzy mě ujistily v mém přesvědčení, že nám hrozí ovládnutí vlastního názoru médii a tiskem. Média jsou nedílnou součástí našeho každodenního života a ovlivňují nás i naše společenské chování. Zvykli jsme si pokládat veškeré zprávy za pravdivé. Nekriticky přijímáme informace, aniž bychom je ověřovali, často proto, že hledat pravdu není snadné nebo technicky možné. Média ale mohou skrytě ovládat veřejnost například tím, že ukazují události neobjektivně, z té špatné stránky. Mnohdy se dopouštějí na divácích a čtenářích zvrácených činů, když ukazují svět horší, než je. Výrazným způsobem ovlivňují veřejné mínění. To je právě případ nárůstu trestných činů provázených projevem agrese, tak jak je média prezentují. Měli bychom se zamyslet nad ohromnou rolí médií v budoucím globalizovaném světě a s tímto vědomím jejich informace také přijímat.

Domnívám se, že jednou z možností je uvést problematiku na pravou míru a veřejnost tak objektivně informovat o skutečném vývoji trestné činnosti mládeže.

Závěrem bych chtěl říci, že každý z nás může svým postojem a chováním pozitivně ovlivnit prostředí, ve kterém děti i mládež vyrůstají a kde se pohybují. Tím se podílíme na nárůstu či poklesu agresivity ve svém okolí. Doufejme, že si tento fakt brzy uvědomíme a budeme cílevědomě a systematicky pracovat také na svém zlepšení, neboť: „Žádný náš skutek nepřichází vniveč. Všechno dozraje, až přijde pravý čas, a bude plodem v pravé době. (*Divyavydana*)“.

Možné řešení problému vidím v posilování správného hodnotového systému a poskytnutí větších možností v rámci mimoškolních aktivit, které by mohly být mládeži nabídnuty. Tyto aktivity by měly přispět k zlepšení a upevnění mezilidských vztahů, správných modelů chování. Jistě by bylo zajímavé mezi problematickou mládeží učinit průzkum, týkající se její neuspokojené zájmové činnosti. Informace, získané z tohoto průzkumu, by potom mohly být použity v rámci působení na mladší ročníky.

Výsledky analýzy trestné činnosti mládeže mě natolik zaujaly, že v další práci byl se chtěl zabývat otázkou, proč rychleji klesá trestná činnost nenásilné povahy než násilná trestná činnost a trestná činnost vyznačující se agresivitou.

RESUMÉ

Tato bakalářská práce pojednává o problému trestné činnosti mládeže vyznačující se agresivitou včetně násilné trestné činnosti a vražd.

První kapitola je zaměřena na definici agresivního chování, na rozdělení jednotlivých typů a teorií agresivity, včetně popisu typů násilníka.

Druhá kapitola se zabývá možnými příčinami kriminality, zvláště pak významem a vlivem rodiny, sociálními vlivy a některými charakteristickými rysy trestné činnosti dětí a mládeže.

Třetí kapitola vymezuje jednotlivé trestné činy vyznačující se agresivním jednáním a odkazuje na trestní zákon.

Čtvrtá kapitola prezentuje výsledky obsahové analýzy a poukazuje na pokles u většiny sledovaných skupin.

Pátá kapitola se stručně zabývá některými skutečnými případy

LITERATURA A PRAMENY

- Čermák, I. Lidská agrese a její souvislosti. Žďár nad Sázavou: FAKTA 1999.
- Fromm, E. Anatomie lidské destruktivity. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997
- Hayes, N. Základy sociální psychologie. Praha: Portál 1998.
- Matějček, Z. Pozdní následky psychické deprivace a subdeprivace. Praha: Psychiatrické centrum, 1997
- Matoušek, O. – Kroftová, A. (1998). Mládež a delikvence. Praha: Portál, 1998.
- Nakonečný, M. Encyklopedie obecné psychologie. Praha: Academia, 1997
- Ranschburg, J. Strach, hněv, agresivita. Bratislava: SPN 1982.
- Šatánek, J. 2004. Komunikace v rodině
- Tokárová, A. 2002. Paradoxy globalizace, vzdělání a sociální rozvoj. In: Sborník
- Trestní zákon: úplné znění zákona č. 140/1961 Sb. Praha: Armex 2004.
- Tyson, S.-Jackson, T. (1997) Organizační chování. Praha: Grada Publishing, 1997
- Výrost, J., Slaměník, I. Sociální psychologie. Praha: ISV 1997.
- Zelina, M. 1994. Rodina a výchova. In: Pedagogická revue, roč. XLVI, 1994, č. 5-6.
- portal.gov.cz
- www.czso.cz
- www.epravo.cz
- www.lata.cz
- www.mvcr.cz